
Κοινωνική Ασφάλιση

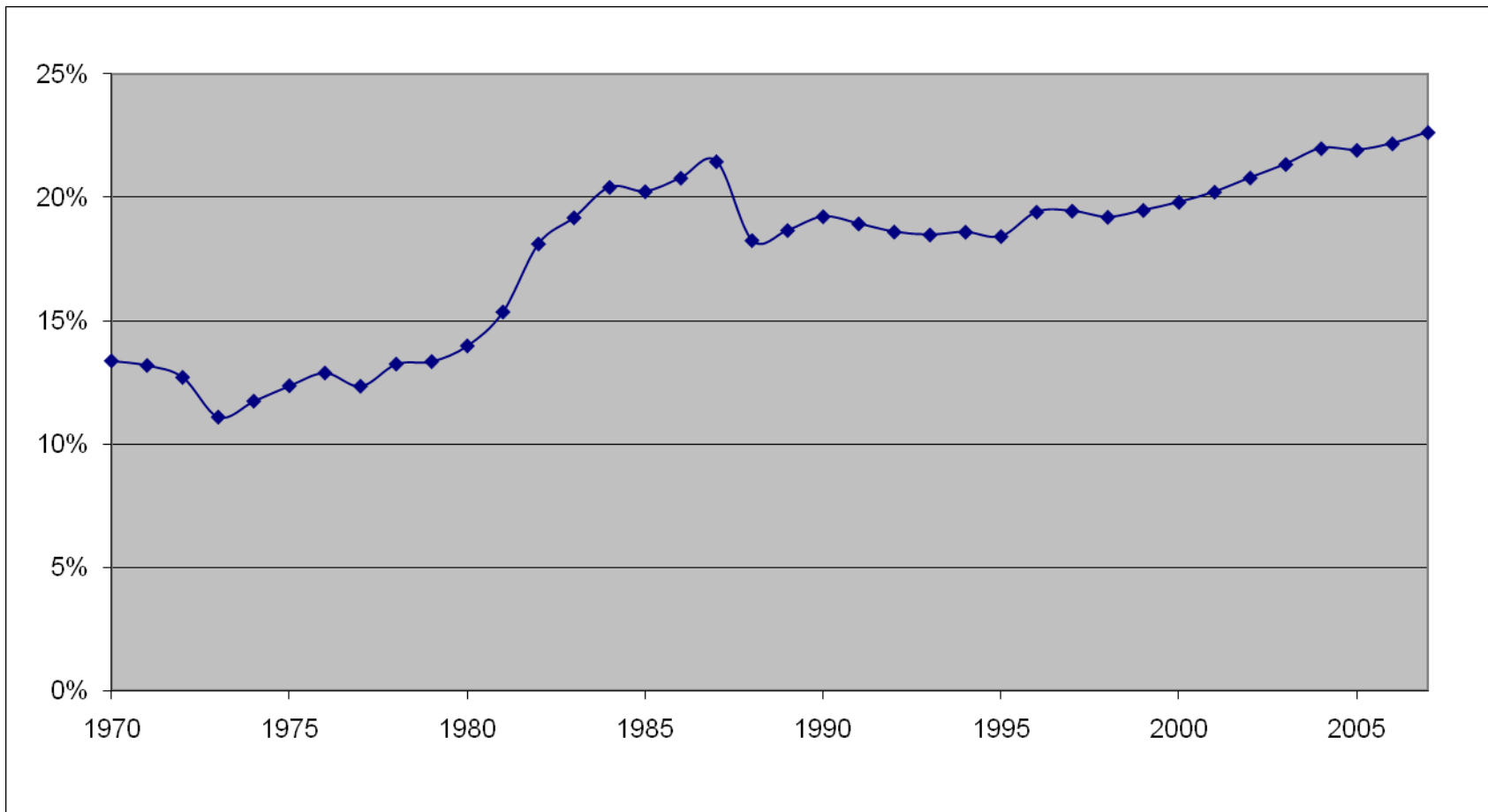
Διάλεξη από Γρηγόριο Δ. Σιουρούνη (Quiz 4 –
www.grigorios-siourounis.info)

Στην διάλεξη αυτή...

- Θα αναλύσουμε το όφελος από την κοινωνική ασφάλιση
- Ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν
  - Πως ξεκίνησε η κοινωνική ασφάλιση
  - Ποια είναι η δομή της σήμερα
  - Πως η γήρανση του πληθυσμού επηρεάζει την κοινωνική ασφάλιση
  - Πως θα λύσουμε τα μακροχρόνια προβλήματα της κοινωνικής ασφάλισης
  - Πως αλλάζουν οι άνθρωποι την συμπεριφορά τους αναφορικά με την κοινωνική ασφάλιση

Δαπάνες Κοινωνικής Προστασίας στην Ελλάδα (1970-2007)

Πως ξεκίνησε η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα

- Ίδρυση Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου (1836)
- Ακολουθεί η δημιουργία άλλων κλαδικών ταμείων (σιδηροδρόμων, μεταλλωρύχων, κλπ.)
- Ταμείο Ασφαλίσεως Εμπόρων (ΤΑΕ), Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών (ΤΕΒΕ) (1940)
- Δημιουργία Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (1935) – υποχρεωτική ασφάλιση όλων των μισθωτών
- Ίδρυση Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ) – Επέκταση της ασφαλιστικής κάλυψης στον αγροτικό πληθυσμό

Αρχική ιδέα χρηματοδότησης

- Η αρχική ιδέα ήταν να υπάρχει συγκέντρωση χρημάτων σε ένα ταμείο από το οποίο θα πληρώνονταν συντάξεις στο μέλλον
- Πολιτικές πιέσεις μετέτρεψαν το σύστημα από κεφαλαιοποιητικό σε διανεμητικό (pay-as-you-go)
  - Οι εργαζόμενοι της τωρινής γενιάς πληρώνουν για τους σημερινούς συνταξιούχους
  - Υπάρχουν κάποια αποθέματα αλλά αυτά μειώνονται συνεχώς και δεν έχει γίνει και η πλέον καλή διαχείριση
    - Μακροοικονομικές συνθήκες - Ομόλογα ελληνικού δημοσίου χάνουν συνέχεια την αξία τους
    - Αποθεματικά - Ρευστά αποθεματικά χρησιμοποιούνται για άλλους σκοπούς κατά καιρούς
    - Διαχείριση - Δομημένα ομόλογα

Πώς λειτουργεί

το κεφαλαιοποιητικό σύστημα (αυτό- χρηματοδοτούμενο)
(Ράπανος και Καπλάνογλου 2010, Ειδήσεις Κριτική)

	Περίοδος 1	Περίοδος 2	Περίοδος 3	Περίοδος 4
Γενιές πριν τους Baby Boomers	Εργάζονται Πληρώνουν εισφορές	Σε σύνταξη σύνταξη	Απεβίωσαν	Απεβίωσαν
Η γενιά των Baby Boomers	Είναι παιδιά	Εργάζεται Πληρώνει εισφορές	*Σε σύνταξη σύνταξη	Απεβίωσε
Γενιά Χ	Δεν έχει γεννηθεί	Είναι παιδιά	Εργάζεται Πληρώνει εισφορές	Σε σύνταξη σύνταξη

* Οι συνταξιοδοτικές παροχές κάθε γενιάς χρηματοδοτούνται από τις αποταμιεύσεις που έχει κάνει κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου, συν τους συσσωρευμένους τόκους.

Πώς λειτουργεί το διανεμητικό σύστημα (Pay As You Go)

	Περίοδος 1	Περίοδος 2	Περίοδος 3	Περίοδος 4
	σύνταξη			
Γενιές πριν τους Baby Boomers	Εργάζονται Πληρώνουν εισφορές	Σε σύνταξη σύνταξη	Απεβίωσαν	Απεβίωσαν
Η γενιά των Baby Boomers	Είναι παιδιά	Εργάζεται Πληρώνει εισφορές	Σε σύνταξη σύνταξη	Απεβίωσε
Γενιά Χ	Δεν έχει γεννηθεί	Είναι παιδιά	*Εργάζεται Πληρώνει εισφορές	Σε σύνταξη σύνταξη

*Οι παροχές προς τους σημερινούς συνταξιούχους χρηματοδοτούνται από τις εισφορές των σημερινών εργαζομένων.

Ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα

- Ίδρυση Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου (1836)
  - Ακολουθεί η δημιουργία άλλων κλαδικών ταμείων (σιδηροδρόμων, μεταλλωρύχων, κλπ.)
  - Ταμείο Ασφαλίσεως Εμπόρων (ΤΑΕ), Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών (ΤΕΒΕ) (1940)
  - Δημιουργία Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (1935) – υποχρεωτική ασφάλιση όλων των μισθωτών
  - Ίδρυση Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ) – Επέκταση της ασφαλιστικής κάλυψης στον αγροτικό πληθυσμό
-

Χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα

- Μεγάλος κατακερματισμός – Το 2002 υπήρχαν 170 φορείς κοινωνικής ασφάλισης
  - Κατακερματισμός ως προς
    - Τον κλάδο ασφάλισης (απασχόληση ή επάγγελμα)
    - Το επίπεδο προστασίας (κύρια σύνταξη, επικουρική σύνταξη, εφάπαξ)
    - Τον χρόνο αρχικής ασφάλισης (πριν ή μετά το 1993)
-

Τρεις πυλώνες ασφάλισης στην Ελλάδα

(Ράπανος και Καπλάνογλου 2010, Εκδόσεις Κριτική)

- Πρώτος πυλώνας
  - κύρια και επικουρική υποχρεωτική ασφάλιση
  - αμιγώς διανεμητικού χαρακτήρα
- Δεύτερος πυλώνας
  - Συμπληρωματική ασφάλιση και ασφαλίσεις επαγγελματικών ταμείων (2002)
  - Κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα
- Τρίτος πυλώνας
  - Προγράμματα ιδιωτικής ασφάλισης
  - Πλήρως κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα

Υπολογισμός του ύψους της σύνταξης

- Ποσοστό αναπλήρωσης: το ύψος της σύνταξης ως % επί του εισοδήματος επί του οποίου επιβάλλονταν οι εισφορές
  - Για τους ασφαλισμένους πριν το 1993 το ποσοστό αναπλήρωσης ποικίλει κατά άτομο και ασφαλιστικό φορέα από 53% μέχρι 109% (Mylonas and de la Maisonneuve, 1999)
  - Για τους ασφαλισμένους μετά το 1993 ισχύουν ενιαίοι κανόνες υπολογισμού της σύνταξης
-

Υπολογισμός του ύψους της σύνταξης: Ασφαλισμένοι μετά το 1993

- Ποσό κύριας μηνιαίας σύνταξης = $2\% \times$ Μηνιαίες αποδοχές για κάθε έτος που έχουν πληρωθεί εισφορές (μέχρι 35 έτη)
- Επομένως 70% μέγιστο ποσοστό αναπλήρωσης
- Για άτομα ηλικίας μεταξύ 65 και 67 ετών επιπλέον ποσοστό αναπλήρωσης κατ'έτος 3% επί των μηνιαίων αποδοχών
- Επομένως 76% μέγιστο ποσοστό αναπλήρωσης
- Επικουρική σύνταξη: έως 20% των τακτικών αποδοχών
- Κατώτατη σύνταξη: 70% του κατώτατου μισθού (2004: 41.48 ευρώ το μήνα)
- Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ)

Προσαρμογές (Ράπανος και Καπλάνογλου 2010, Εκδόσεις Κριτική)

- Οι συντάξεις αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με την εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης
  - Όριο ηλικίας συνταξιοδότησης
    - Ηλικία στην οποία το άτομο δικαιούται πλήρη σύνταξη (για τους ασφαλισμένους μετά το 1993, 65 έτη για άντρες και γυναίκες)
    - Μειωμένη σύνταξη σε πρόωρη συνταξιοδότηση - Early retirement – Το ποσό της βασικής σύνταξης μειώνεται κατά $1/267$ για κάθε μήνα που λείπει μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας που απαιτείται για πλήρη σύνταξη
    - Αυξημένη σύνταξη - Για άτομα που εργάζονται μετά τα 65 έτη επιπλέον ποσοστό αναπλήρωσης κατ' έτος 3% επί των μηνιαίων αποδοχών (μέχρι 3 επιπλέον έτη)
-

Προσαρμογές (Ράπανος και Καπλάνογλου 2010, Εκδόσεις Κριτική)

- Οικογενειακή κατάσταση
  - +1,5 ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη το μήνα για εξαρτώμενη/ο σύζυγο
  - + 20% για το πρώτο ανήλικο παιδί (ή έως 24 ετών που σπουδάζει και δεν εργάζεται)
  - +15% για δεύτερο ανήλικο παιδί
  - +10% για τρίτο ανήλικο παιδί
- Φορολόγηση συνταξιοδοτικών παροχών
  - Η σύνταξη θεωρείται εισόδημα και φορολογείται με βάση τη φορολογική κλίμακα
  - Η σύνταξη υπόκειται σε κρατήσεις για υγειονομική περίθαλψη

Χρηματοδότηση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης (Ράπανος και Καπλάνογλου 2010, Εκδόσεις Κριτική)

Μακροχρόνια προβλήματα της κοινωνικής ασφάλισης

- Υπογεννητικότητα
- Αύξηση προσδόκιμου ζωής
- Και τα δυο αυτά προβλήματα ασκούν πιέσεις σε ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω
  - Μείωση αποδοχών (ΕΚΑΣ ανάλογα με εισοδηματικά κριτήρια)
  - Αύξηση ορίων συνταξιοδότησης
  - Αύξηση φόρων των εσόδων από κοινωνική ασφάλιση (π.χ. συλλογή αποδείξεων)

Ένα απλό οικονομικό υπόδειγμα

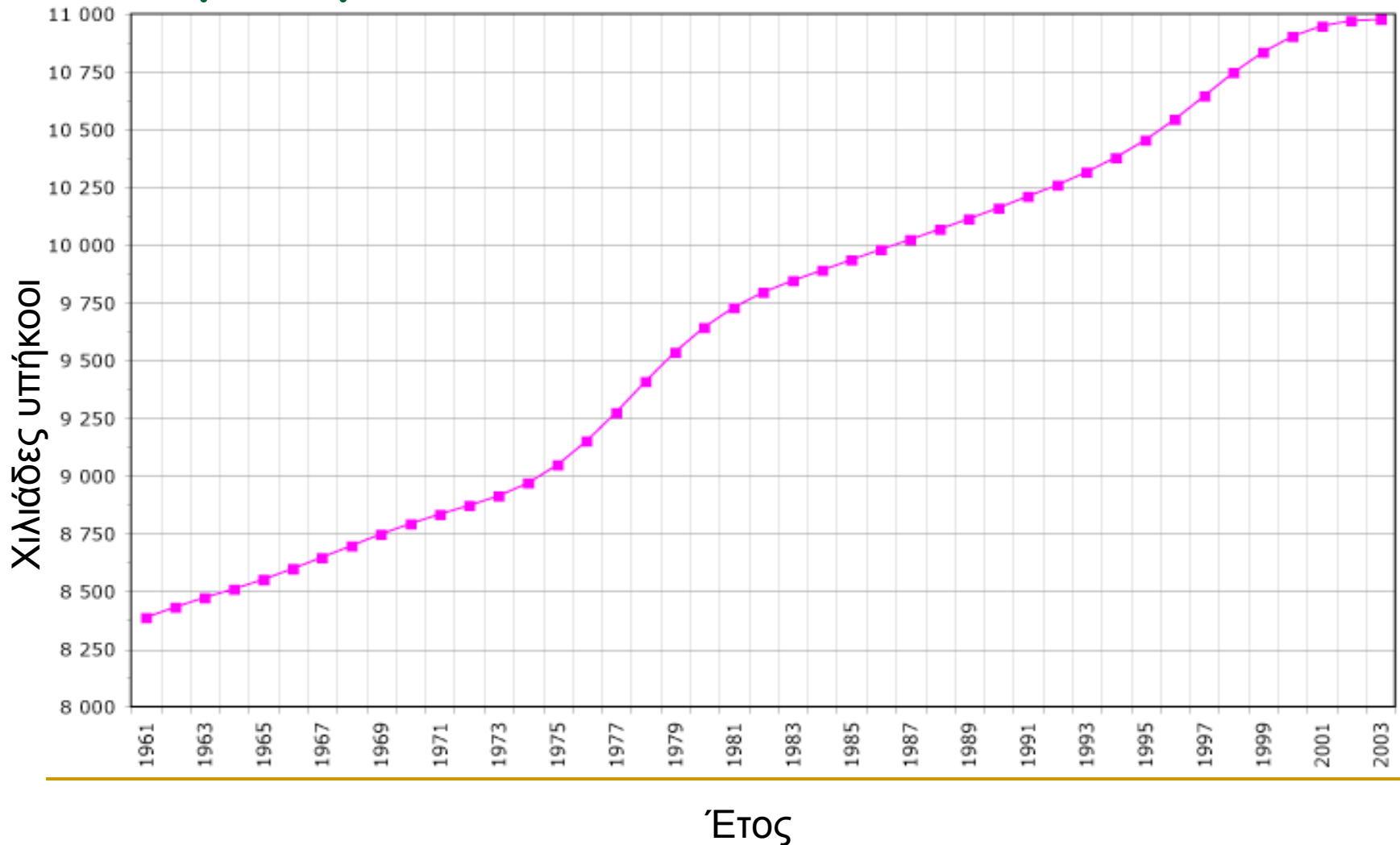
- Υποθέστε τρεις ίδιες περιόδους ζωής
    - Παιδική ηλικία
    - Εργασιακός βίος
    - Σύνταξη
  - Υποθέστε επίσης ότι κάθε γενιά είναι διπλασία από την προηγούμενη
    - Διπλάσιοι εργαζόμενοι από ότι συνταξιούχοι
    - Οι εργαζόμενοι πληρώνουν λιγότερα από ότι θα εισπράξουν όταν συνταξιοδοτηθούν!
-

Υπογεννητικότητα

- Σε πάρα πολλές αναπτυγμένες χώρες υπάρχει μεγάλο πρόβλημα
  - Ελλάς, εκτιμήσεις του 2008
    - Η παρούσα αύξηση του πληθυσμού είναι 0.16% το χρόνο
    - Η γεννήσεις δεν αναπληρώνουν τους θανάτους
      - Γεννιούνται 1.35 παιδιά ανά περίοδο τεκνογονίας ανά γυναικά
      - Μόνο η καθαρή θετική μετανάστευση κρατάει σταθερό τον Ελληνικό πληθυσμό

Εξέλιξη Ελληνικού Πληθυσμού

Πηγη:
[http://en.wikipedia.org/wiki/
Demographics_of_Greece](http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Greece)

Γήρανση του πληθυσμού

- Η Ελλάδα «γερνά» με δυο τρόπους
  - Προσδόκιμο ζωής
    - 1960: 68.9 χρόνια
    - 2008: 80 χρόνια
  - Παιδική Θνησιμότητα
    - 1959-1961: 2.6%
    - 2004: 0.68%
- Γενιά Baby boom άρχισε να συνταξιοδοτείτε

Αλλά και...

- Εισφοροδιαφυγή (24% ΓΣΕΕ)
  - Κατασπατάληση αποθεματικών για άλλες χρώσεις
  - Κακοδιαχείριση (Δομημένα ομόλογα – ζημιές 700 εκ από 1,81 δισ... κάποιες εκτιμήσεις
-

Εισφοροδιαφυγή

- 8,5 δις τον χρόνο, ανείσπρακτες εισφορές 7,5 δις.
- Έλλειμμα ΙΚΑ – 1,1 δις το χρόνο
- Τράπεζες – 405 εκ.
- 263 φαρμακευτικές χρωστούν 350 εκ.
- 39000 επιχειρήσεις δεν έδωσαν ούτε ένα EUR το 2009
- Από αυτές 850 χρωστούν πάνω από 500,000 στο ΙΚΑ

Αποθεματικά

- Νόμος 1611/1950 – Όλα τα αποθεματικά στην τράπεζα Ελλάδος με επιτόκιο κοντά στο μηδέν! Απώλειες 58δισ!
- Νόμος 2076/1992 – 20% μπορεί να επενδυθεί στο χρηματιστήριο
- Νόμος 2676/1999 – από 20-23%
- Ζημίες το 1999-2002 φτάνουν τα 3,5δισ

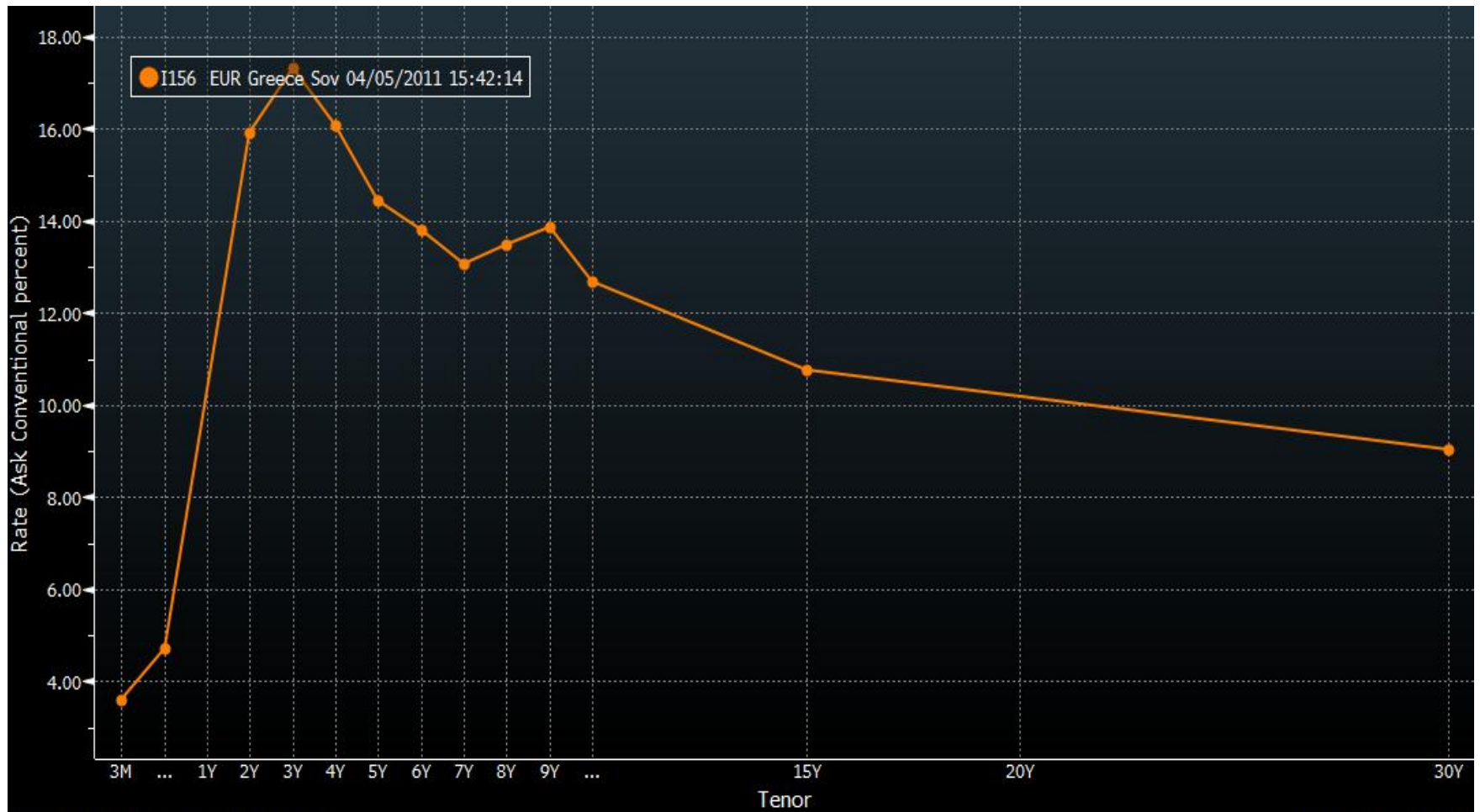

Κακοδιαχείριση

- Δομημένα ομόλογα
  - 2006-2007, επενδύσεις ύψους 1,81 δις
  - Ζημίες 700 εκ
  - Βασική αιτία ότι η απόδοση ήταν βασισμένη στο επιτόκιο του 10ετους – 2ετους.
  - Σήμερα αυτή η διαφορά είναι αρνητική...
-

10Y-2Y

Λύσεις στο έλλειμμα του κοινωνικού συστήματος

- Πάταξη εισφοροδιαφυγής
- Αύξηση εισφορών παρούσας γενιάς
- Αύξηση ορίων ηλικίας
- Άλλες προτάσεις
  - Κατάργηση αφορολόγητου
  - Αλλαγές στον τρόπο υπολογισμού με μερική εφαρμογή του κεφαλαιοποιητικού συστήματος (νέος νόμος)
  - Αύξηση φορολογίας (ή φορολογικής βάσης)
  - Συνδυασμό όλων των παραπάνω

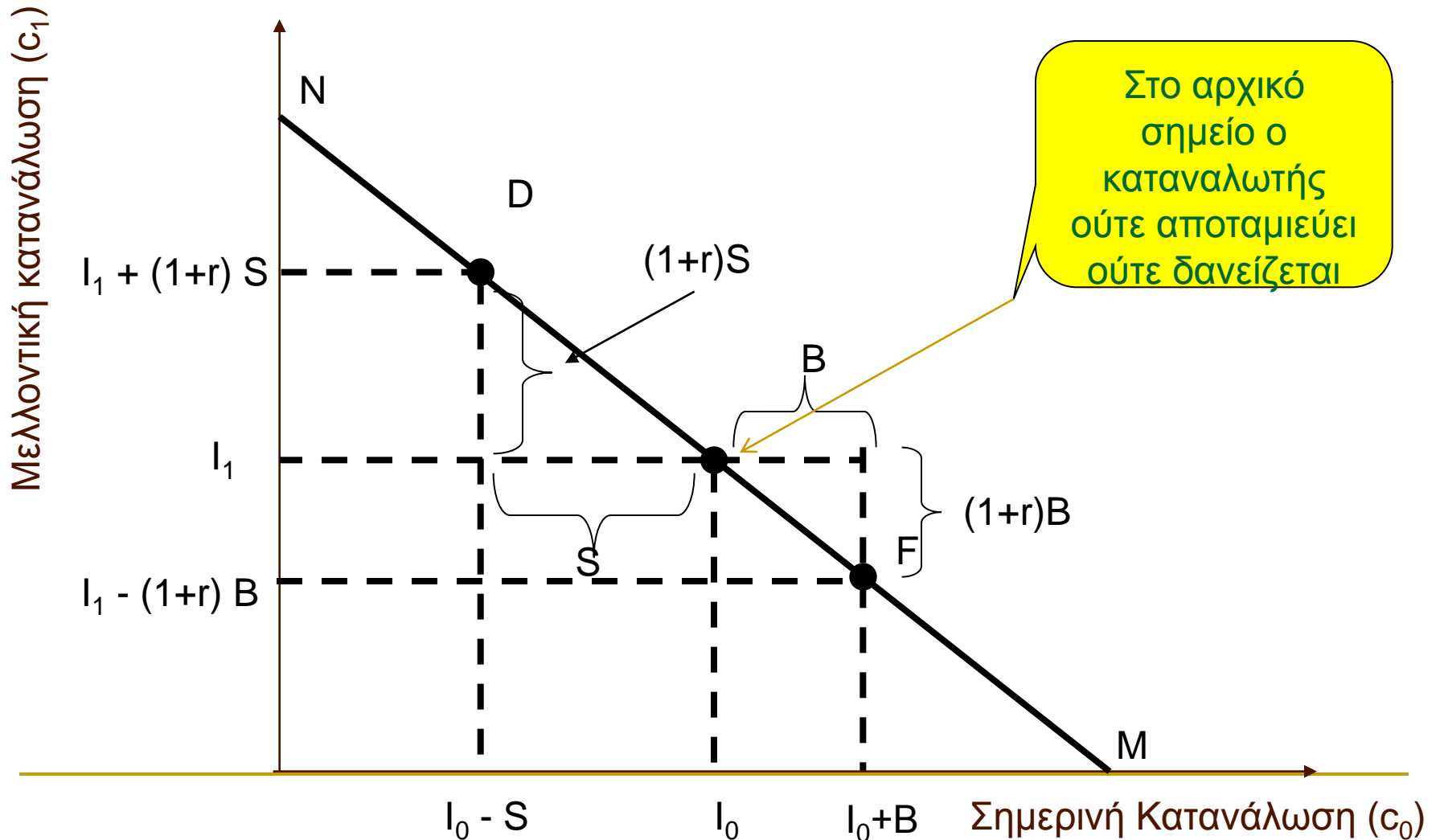
Πως συμπεριφέρονται οι πολίτες σε σχέση με την παρουσία κοινωνικής ασφάλισης?

- Με κοινωνική ασφάλιση, οι πολίτες αλλάζουν την συμπεριφορά κατά την διάρκεια των ετών εργασίας
  - Θα μελετήσουμε την θεωρία του κύκλου ζωής των αποταμιεύσεων
    - Επίδραση Υποκατάστασης Πλούτου
    - Επίδραση συνταξιοδότησης
    - Επίδραση κληροδοσίας
-

Θεωρία Κύκλου Ζωής και Αποταμιεύσεις

- Οι πολίτες αποταμιεύουν και δανείζονται βασιζόμενη στην σχεδιαζόμενη κατανάλωση σε όλη την διάρκεια ζωής τους
- Κάποιος ο οποίος έχει φθίνουσα οριακή χρησιμότητα προτιμάει μια ομαλή κατανάλωση στον χρόνο
  - Χωρίς κοινωνική ασφάλιση, ένας ορθολογικός πολίτης θα πρέπει να αποταμιεύει όταν εργάζεται και να χρησιμοποιεί τις αποταμιεύσεις αυτές όταν συνταξιοδοτηθεί

Διαχρονικός εισοδηματικός περιορισμός για σημερινή και μελλοντική κατανάλωση

Στο αρχικό σημείο

- Ο πολίτης πρέπει να ικανοποιεί τον εισοδηματικό του περιορισμό
- Αυτό σημαίνει ότι καταναλώνει σήμερα και στο μέλλον πρέπει να ισούται με το εισόδημα του σήμερα και στο μέλλον
- Κατανάλωση: $c_0 + c_1/(1+r)$
- Εισόδημα: $l_0 + l_1/(1+r)$
- Άρα πρέπει να ισχύει: $c_0 + c_1/(1+r) = l_0 + l_1/(1+r)$

Επιλογή 1

- Ο πολίτης θέλει να καταναλώσει περισσότερο από το εισόδημα του I_0 .
- Ο μόνος τρόπος είναι να δανειστή έναντι του μελλοντικού του εισοδήματος ένα ποσό B
- Αυτά προστίθενται στην σημερινή του κατανάλωση
- Στο μέλλον πρέπει να πληρώσει $(1+r)B$
- Άρα, ότι δανείζομαι όταν εργάζομαι πρέπει να το πληρώσω (συν τον τόκο) όταν συνταξιοδοτούμε

Επιλογή 2

- Ο πολίτης θέλει να καταναλώσει λιγότερο από το εισόδημα του I_0 και να αποταμιεύσει τα υπόλοιπα για μελλοντική κατανάλωση
- Αποταμιεύει S
- Αυτά αφαιρούνται από την σημερινή του κατανάλωση
- Στο μέλλον μπορεί να καταναλώσει επιπλέον $(1+r)S$
- Άρα, ότι αποταμιεύω όταν εργάζομαι μπορώ να το καταναλώσω (συν τον τόκο) όταν συνταξιοδοτούμε

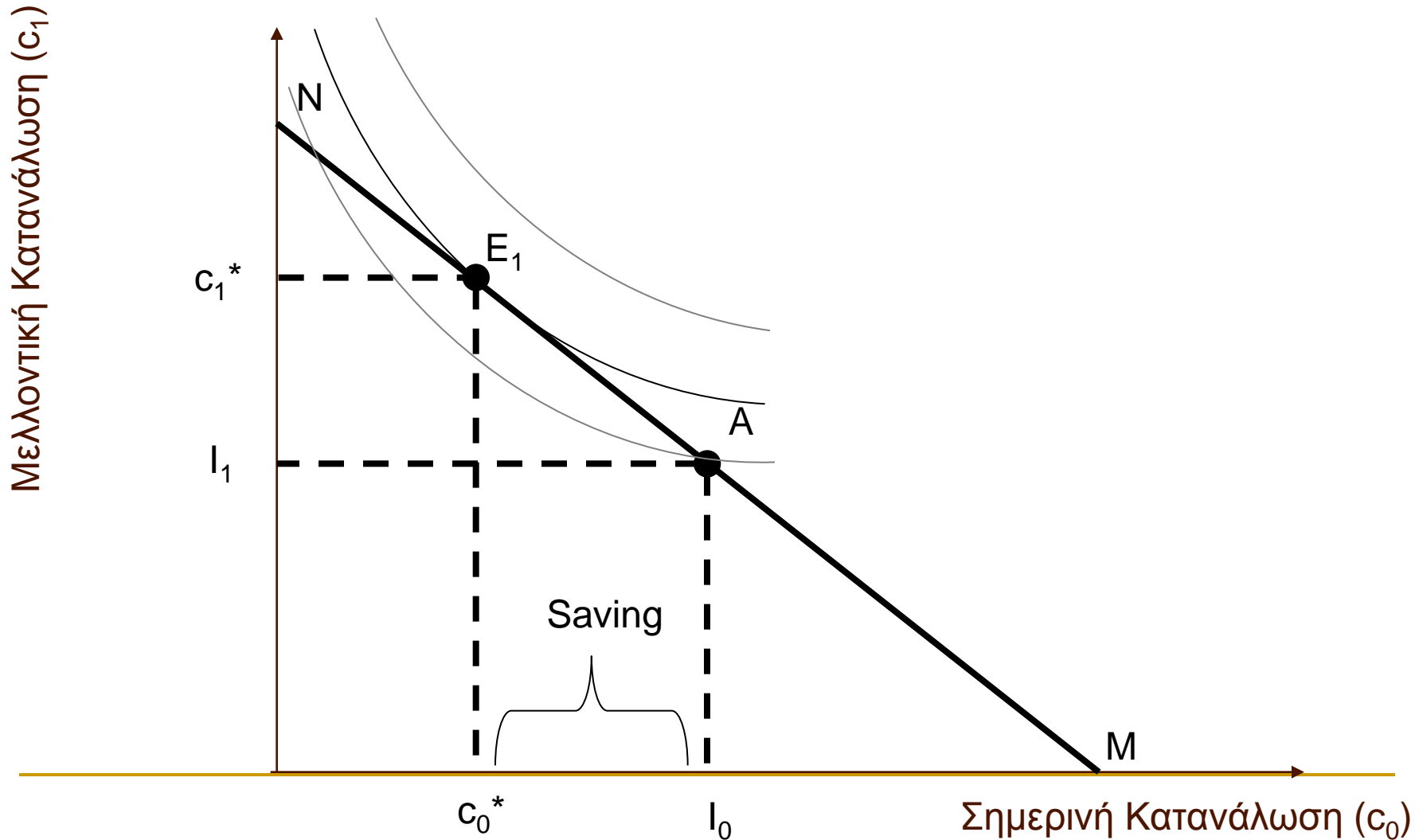

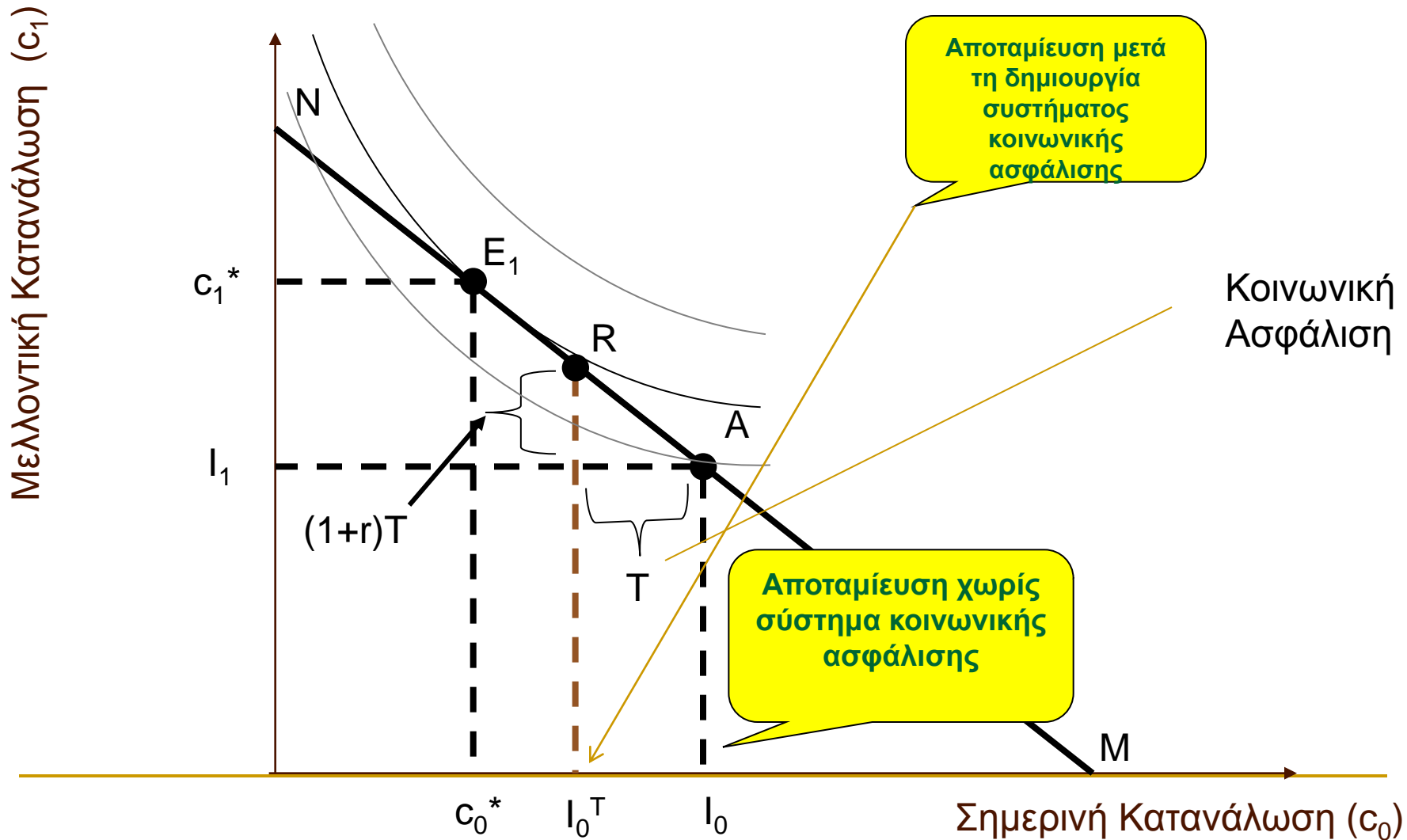
Αποτέλεσμα υποκατάστασης εισοδήματος

- Εάν για κάποιο λόγο ο πολίτης είναι αναγκασμένος να μείωση την κατανάλωση του σήμερα κατά 1 για να έχει $(1 + r)$ για μελλοντική κατανάλωση
  - Αυτό οδηγεί επίσης σε μείωση της αποταμίευσης κατά 1 σήμερα
    - Crowding out ιδιωτικής αποταμίευσης
    - Αποτέλεσμα υποκατάστασης εισοδήματος
-

Βελτιστοποίηση χρησιμότητας

Crowding out ιδιωτικών αποταμιεύσεων

Φαινόμενο πρόωρης συνταξιοδότησης

- Η κοινωνική ασφάλιση δίνει κίνητρο στους εργαζόμενους να αποσυρθούν νωρίς από την αγορά εργασίας ειδικότερα όταν η χρηματοδότηση είναι διανεμητική
  - Το φαινόμενο της πρόωρης συνταξιοδότησης αναφέρει ότι στην απουσία κοινωνικής ασφάλισης οι πολίτες μπορεί να αποταμιεύουν περισσότερο για να καταναλώσουν το ίδιο μισθό αλλά για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στο μέλλον

Φαινόμενο κληρονομιάς

- Ορισμένοι πολίτες μπορεί να αισθάνονται άσχημα που η νέα γενιά, τα παιδιά τους χρηματοδοτούν την σύνταξη τους
  - Το φαινόμενο του κληροδοτήματος αναφέρει ότι οι πολίτες μπορεί να αποταμιεύουν περισσότερο όταν εργάζονται για να δώσουν μεγαλύτερη κληρονομία στα παιδιά τους όταν αυτοί πάνε στα θυμαράκια

Πρόβλημα 1

- Crowding out ιδιωτικής αποταμίευσης
  - Υποθέστε ότι ζούμε δυο περιόδους
    - Περίοδος εργασίας (περίοδος 1)
    - Περίοδος συνταξιοδότησης (περίοδος 2)
    - Πραγματικό επιτόκιο $20\% = r$
  - Συνολικό εισόδημα την περίοδο 1 είναι 1,000,000 και 0 την περίοδο 2
  - Η χρησιμότητα δίνεται από το γινόμενο των δυο καταναλώσεων την περίοδο 1 και 2: $U(c_1, c_2) = c_1 * c_2$

Πρόβλημα 1

- Ποια θα ήταν η κατανάλωση χωρίς κοινωνική ασφάλιση την περίοδο 1 και 2?
- Τι συμβαίνει όταν το δημόσιο προσφέρει το ακόλουθο πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης?
  - 200,000 σε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης την περίοδο 1 (αντί να αποταμιεύονται)
  - 240,000 πληρωμές σε σύνταξη την περίοδο 2

Πρόβλημα 1: Περίπτωση 1 (Απουσία κοινωνικής ασφάλισης – άρα οι 200,000 αποταμιεύονται)

- Χωρίς κοινωνική ασφάλιση
  - Χρησιμότητα $c_1 c_2$
  - Περιορισμός
    - $(1 + 0.2) c_1 + c_2 = 1,200,000$
    - Οπότε $c_2 = 1,200,000 - 1.2c_1$
  - Λύση
    - $\max c_1 c_2$ s.t. $c_2 = 1,200,000 - 1.2c_1$

Πρόβλημα 1: Περίπτωση 1

- $\max 1,200,000c_1 - 1.2c_1^2$
- FOC
  - $1,200,000 - 2.4c_1 = 0$
  - $c_1 = 500,000$
- Και $c_2 = 1,200,000 - 1.2c_1 = 600,000$
- Άρα μέγιστη χρεσιμοτητα είναι $500,000 * 600,000$

Πρόβλημα 1: Περίπτωση 2 (άρα τα 200,000 πάνε στο κράτος)

- Τι γίνεται με την παρουσία κοινωνικού συστήματος?
  - 200,000 αποταμιεύσεων πάνε στο κράτος
  - Με απόδοση αυτών στο 20% όταν πάρουμε σύνταξη (το κράτος τα τοκίζει με 20%)
- Τότε έχουμε ακριβώς το ίδιο αποτέλεσμα με την Περίπτωση 1, εκτός του ότι τώρα έχουμε ιδιωτική αποταμίευση 300,000 αντί για 500,000
- Γιατί?

Πρόβλημα 1: Περίπτωση 2 (άρα τα 200,000 πάνε στο κράτος)

- Αν όμως το κράτος επιστρέψει 200,000
  - Τότε δεν έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα με την Περίπτωση 1,
-

Έχουμε

- $\max 1,000,000c_1 - 1.2c_1^2$
- FOC
  - $1,000,000 - 2.4c_1 = 0$
  - $c_1 = 416,666$
- Και $c_2 = 1,000,000 - 1.2c_1 = 580,000$
- Σε ποια περίοδο χάνει μεγαλύτερη κατανάλωση?
- Αν το κράτος έχει αρνητική απόδοση 20%?

Αν το κράτος σου επιστρέψει μόνο 100,000 αλλά παίρνει τις ίδιες εισφορές

- $\max 900,000c_1 - 1.2c_1^2$
- FOC
  - $900,000 - 2.4c_1 = 0$
  - $c_1 = 375,000$
- Και $c_2 = 900,000 - 1.2c_1 = 450,000$
- Σε ποια περίοδο χάνει μεγαλύτερη κατανάλωση?

Μήνυμα της ημέρας

Αγαπητέ εκπρόσωπε του λαού,
Σε ψήφιζα για τα τελευταία 35
χρόνια. Τώρα που
συνταξιοδοτήθηκα, θα ήταν
πρέπον να μην #@\$*&! το
επίπεδο διαβίωσης μου .
Καλημέρα,
Ο Κύριος Συνταξιούχος